

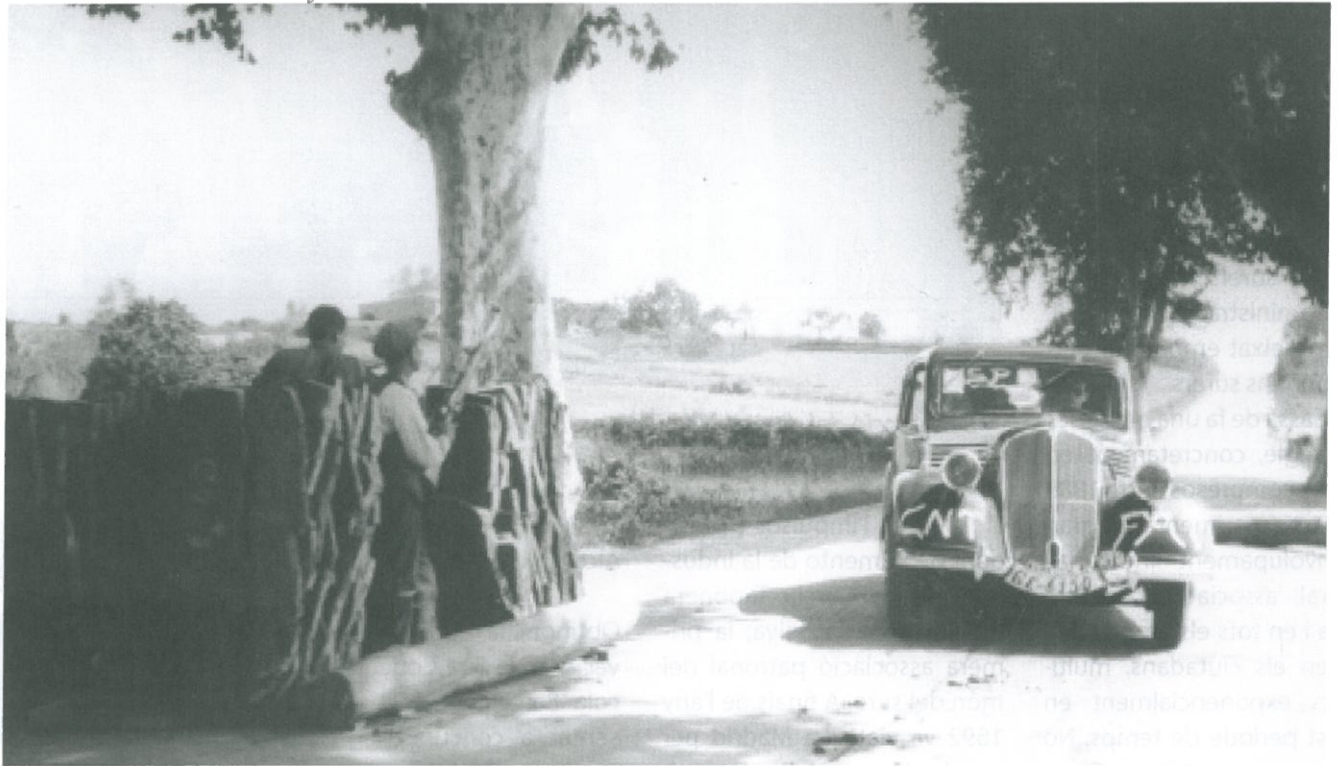
DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

MAIG 2019

13

COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva

*Els fardells de suro s'utilitzaven per a perapetar els milicians a la carretera Provincial.
(AMCS Col·lecció TAI. Fons E. Genóher. Autor Enric Genóher)*

POLÍTICS SURERS/SURERS POLÍTICS

La política en el món surer de Cassà

La condició d'industrials surotapers preval clarament per damunt de la condició, temporal, de polítics. El més rellevant és la dimensió empresarial, l'esperit emprenedor i una certa ànima liberal dels treballadors del suro. La implicació política, el compromís cívic, dels empresaris i els treballadors del suro, és gairebé sempre circumstancial més que vocacional i s'associa moltes vegades més a la voluntat dels governants de fora de Cassà que a les mateixes dinàmiques socials de Cassà. Aquesta associació circumstancial es vincula també al grau de llibertats públiques

i col·lectives i en definitiva a les oscil·lacions entre períodes curts profundament democràtics i períodes llargs condicionats i intervinguts. Hi ha però una constant que domina; preval la voluntat de servei per damunt del benefici personal. Els surers eren despresos i tenien un instint favorable a la col·lectivitat. I el seu predomini era una conseqüència directa de la seva hegemonia econòmica i social.

Que hi hagi molts alcaldes surers és una fotografia del predomini a Cassà de la indústria surotaper

Joaquim Nadal i Farreras

Alcaldes tapers, per vocació o

En aquests últims 250 anys molts tapers han intervingut en els afers municipals de Cassà. No podem dir que en la totalitat dels casos aquesta tasca fos conseqüència de la seva vocació política, en algunes èpoques segur que sí, i en d'altres, van ser nomenats a dit per "la autoritat competente". Ambdues circumstàncies han fet que una gran quantitat de manufacturadors surers hagin passat per l'Administració municipal, i hagin deixat empremta dels seus orígens surers.

En el Cassà de fa una mica més d'un segle, concretament en els anys compresos entre 1880 i 1910, s'experimentà un gran desenvolupament industrial, cultural, associatiu, cooperativista i en tots els àmbits que afecten els ciutadans, multiplicats exponencialment en aquest període de temps. No podem interpretar el Cassà actual sense conèixer aquests anys, els 30 anys d'or del Cassà surer.

Les petites notes biogràfiques que detallem a continuació, tenen la intenció de reflectir el tarannà dels alcaldes vinculats amb la indústria surera.

JOSEP GRUART POCH
Alcalde 1887 - 1894

El seu avantpassat Antón Gruart ja consta en l'activitat surera el 1803 en la compra a carta de gràcia dels suros del Mas Vinyoles de Sant Mateu de Montnegre..

Des de 1870 Josep Gruart és el representant a Cassà d'Indústries Corcheras Montaner de Palamós als efectes de compres de taps semielaborats. En aquesta època l'empresa Montaner produïa 50 milions de taps de xampany i 200 milions d'altres taps anualment.

Benedicció del dipòsit d'aigua l'any 1957 (AMCS. Col·lecció de Maria Teresa Vidal)

El 1892 és l'impulsor i president de Fomento de la Indústria Nacional Corcho Taponera de Cassà de la Selva; la primera associació patronal del món del suro. A finals de l'any 1892 va viatjar a Madrid per entrevistar-se amb el president del Consell de Ministres, Antonio Cánovas del Castillo, amb la finalitat de negociar el tema dels aranzels sobre l'exportació de suro en planxa.

A partir de 1913 va començar una època de dificultats per a tot el sector surer, que va provocar la fallida empresarial de Martí Daussà, l'empresa més gran de taps a Cassà en aquell moment. El 1916 per poder donar liquiditat a les empreses sureres es constitueix Docks Palamós, fórmula per garantir crèdits amb matèria primera davant el Banc d'Espanya. La Festa Major de 1917 és suspesa per la forta crisi en la demanda de taps. El locaut empresarial de 1919 tampoc va ajudar a refer el mal moment i va provocar que el 1921 se subhastessin els Docks de suro de Gruart per poder atendre els crèdits. És el final d'un període manufacturer.

JOAN DALMAU I GULTRESA
Alcalde 1904-1906

Obtingué la medalla a la innovació en la Fira Concurs Agrícola Barcelona 1898, al presentar a concurs, pels seus coneixements del suro com cassanenc, un tap travessat verticalment amb una canya abocant líquid directament de l'ampolla, un gallet. Per aquest fet, el podem considerar l'inventor d'aquest tipus de broc. La denominació gallet va ser sacrificada per Pompeu Fabra per galet, donada la coincidència amb el gallet d'una arma de foc.

(Galet: broc petit d'un càntir, d'un porró, etc per on, en inclinar convenientment l'atuell, brolla el líquid formant un raig prim. Beure a galet: beure fent caure a la boca el raig de líquid que surt pel galet d'un càntir, un porró, una ampolla).

D'ofici envelador (muntador d'envelats) que compatibilitzava amb el de bàrman, va iniciar el negoci aprofitant l'eufòria de l'exposició de 1888 de Barcelona.

Durant els primers anys del

Medalla de la Innovació de la Fira de Barcelona de 1898 (Procedència Josep Dalmau)

segle passat va regentar juntament amb els seus tres fills, Narcís, Martí i Benet, el Cafè Mercantil, conegut popularment com Cal Noi Martí. Al tancament d'aquest establiment a la dècada dels anys quaranta, el seu fill Benet va continuar com a cafeter a la casa seva, al carrer de les Barraquetes, Can Benet.

NARCÍS VILAHUR I CASELLAS
(Alcalde 1924/1930 i 1940-41)

Amb domicili al carrer Ample, Narcís Vilahur tenia el perol de bullir suro al pati i en una entrada lateral de l'habitatge hi havia l'obrador de taps, i combinava aquesta activitat amb l'administració del patrimoni familiar.

obligació

Amic de l'escriptor Joaquim Ruyra, i posteriorment administrador de les seves finques a Sant Mateu de Montnegre, d'aquesta relació ens ha quedat un arxiu epistolar molt interessant.

Va ser alcalde de Cassà coincidint amb la dictadura d'en Primo de Rivera

El doctor Josep Mª Olivé ens diu, a Llumiguia, en els seus escrits de personatges locals, que en Narcís fou un home de gran bondat, patrici honest i un dels batlles més equànimes, honorables, íntegres i dignes de tots els que han existit en el decurs de tots els temps passats. El 1940 la 1a Comissió Gestora del règim sorgit de la Guerra Civil el nomenà alcalde per segona vegada.

SALVI RODÀ I ALEMANY Alcalde 1945-1953

En Salvi és el sisè fill d'una família de 12 germans, nascuts tots ells al carrer del Molí cantonada baixada Mossèn Cinto, a Can Santjoan, en una família molt religiosa i tradicionalista.

En els primer dies de la Guerra Civil, el comitè local el va retenir a Can Vall-llovera, convertida en presó provisional, juntament amb altres cassanencs de dretes, amb l'excusa de salvar-los de les accions del comitè de Salt, anomenat Las Huestes de Atila. Va ser nomenat alcalde el 1945 i va succeir Josep Mesres i Martí, que havia estat nomenat per la segona Comissió Gestora després de l'entrada dels nacionals el 1939. Com a alcalde li devem l'acabament de l'actual Rambla 11 de setembre, les graderies del camp de futbol i l'organització dels segons jocs florals de 1950 que foren un gran impuls a la normalització del ca-

talà escrit.

Des de petit ajudava el seu pare, Salvi Rodà i Casañes, en el negoci familiar del cafè i en l'àmbit del suro, en l'elaboració de la fórmula d'aglutinar granulat de suro per fer aglomerats. Fou comptable de l'empresa Ginesta de Quart i el 1952, en fundar-se la Cooperativa de Productores de Desperdicios de Corcho-El Trust, va ser nomenat gerent fins a la seva mort.

FRANCESC NADAL i OLLER Alcalde 1960-1966

Va ser el màxim exponent d'empresari surer que va fer política local, en ser el director general de l'empresa Francisco Oller, S.A., persona emprendedora i compromesa amb el territori. Fou presentat pel governador civil a les eleccions celebrades el desembre de 1954 per a la renovació parcial del consistori, i va ser elegit regidor.

El 1960 va assumir l'alcaldia amb el suport dels 9 regidors que conformaven el Ple municipal.

Va ser l'impulsor d'Acció Catòlica, col·laborador de Llumiguia, impulsor d'El Trust, president de la U.D. Cassà, fundador i president del Foment Esportiu Cassanenc i president del Patronat Col·legi La Salle amb una gran dedicació. La portada i distribució d'aigua potable es materialitza duran el seu mandat.

Estant al capdavant de la fàbrica Oller va rebre les visites del president Tarradellas el 1979 i del president Pujol el 1982 i 1992. El seu traspass, l'estiu de 1996, va impedir-li veure el seu projecte fet realitat: la nova fàbrica Oller al polígon el Trust.

JOSEP XENA I TORRENT Un cassanenc, alcalde de l'Hospitalet de Llobregat

Lluís Xena i Matas (1884-1972), pare del que seria alcalde de l'Hospitalet, començà a treballar amb 16 anys. Això passava al voltant l'any 1900, el millor any en la història del suro a Catalunya, amb 615 fàbriques i 15.000 empleats repartits en 37 poblacions de les nostres contrades. En Lluís era un taper amb un taller petit instal·lat al carrer Estanislau Figueres, número 50, conegut avui com el carrer del Raval. Aflinat a

Josep Xena, Dionís Eroles i Joaquim Olasso.
(ANC. Fons Josep M. Sagarra i Plana)

la CNT, estava molt involucrat en les reivindicacions socials del moment. Va formar part de l'ajuntament encapçalat per Josep Dalmàs i Martí com a primer tinent d'alcalde entre el 19 d'octubre de 1936 i el 3 de febrer de 1939, un consistori format per ERC, la CNT, la Unió de Rabassaires, Acció Catalana Republicana i el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM). Lluís Xena com a 1er tinent d'alcalde en el consistori d'en Dalmàs va jugar un paper important en les decisions que varen prendre.

De ben segur que aquest ambient va influir Josep Xena que, d'ofici taper i després lampista de fàbriques de suro, es va afiliar a la CNT de Cassà. Aquesta organització sindical el reclamà a Palafrugell, on es va instal·lar, i va crear una escola nocturna d'esperanto amb la seva companya, l'Harmonia Puig. En arribar la dictadura de Primo de Rivera va fugir a França, on va coincidir amb Durruti i els germans Ascaso. L'any 1931, amb la proclamació de la República, va tornar i es va instal·lar a l'Hospitalet, va tornar a militar a la CNT i la FAI i va incorporar-se com a professor a l'escola anarquista, llibertària i també esperantista Ferrer i Guàrdia.

El 19 de juliol de 1936 va prendre part activa contra el cop d'estat franquista als carrers de Barcelona i es convertí en delegat pel Baix Llobregat a l'assemblea CNT-FAI. Com a alcalde de l'Hospitalet (1936-1937), va intentar implantar el salari únic. Aquests anys conreà l'amistat amb Frederica Montseny. El 1939 es va exiliar a Santo Domingo, després a Mèxic i finalment a Veneçuela, on va acabar donant classes en un ateneu llibertari i fent feines de representant comercial. Va morir a Caracas l'any 1988.

LA XIFRA: 41 ALCALDES

Des de 1820 a 2018 a Cassà hi ha registrats 86 alcaldes, dels quals 41 podem assegurar que eren tapers o estaven relacionats directament amb la indústria surera.

De la resta en podem destacar que professionalment declaraven ser propietaris forestals, veterinaris, administradors, comerciants, mestres i metges. Només hem tingut una sola alcaldessa

*Josep Dalmàs, taper i famós alcalde de Cassà.
AMCS (Col·lecció Dolors Callís)*

EL SECRETARI EMILI PLA CAMPS (1885 - 1961). Abans de la llista de Schindler

A finals del segle XIX va arribar a Cassà per a ocupar l'escribania municipal Joan Pla Macies (1861-1940), fill de Boadella, però procedent de Biure, on era el secretari. El va succeir en el càrrec de secretari municipal el seu fill, Emili Pla Camps, que desenvoluparia aquestes responsabilitats des de 1924 a 1955; abans, durant i després de la Guerra Civil (1936-1939). Precisament, en aquells primers dies de la guerra, a l'estiu de 1936 el comitè de Salt es presentà a l'Ajuntament per a exigir a Emili Pla l'adreça d'en Barril propietari forestal amb el clar objectiu de detenir-lo i donar-li el "paseillo" sinònim d'una execució immediata.

Ell es va excusar dient que en el padró de Cassà no hi constava cap Barril i així va aconseguir deslliurar aquesta família d'una mort segura. El cognom que apareixia en el padró era Almeda, ja que Barril només era el malnom de la casa.

Emili Pla va ser secretari de 28 alcaldes, i el 1955 se'l va nomenar Fill Adoptiu de la població en reconeixement de la tasca feta durant 40 anys com a secretari municipal.

*Sabina Massa Torrent, Adela Pla Massa i Emili Pla Camps
(Arxiu M.Teresa Gruart Pla)*

CALAU POBRE - CALAU RIC

Nicolau Estañol Margarit - Calau pobre (1877 - 1962)

Nicolau Estañol Artau - Calau ric (1840 - 1919)

Quan l'any 2013 Rafael Nadal va publicar el llibre "Quan en dèiem xampany", el seu escrit ens va fer retrobar amb la figura d'en Calau, l'amic del seu avi Francisco. Tot i no coincidir en el temps físic, Rafael utilitza aquesta llicència literària per explicar-nos l'essència del taper, bohemí i vivand, amant dels xic-xecs dels dijous, de lliurar el dilluns per descansar del diumenge, dels berenars inacabables de les tardes d'hivern a Cal Bord, a Can Canyet o Can Sacot, de la pesca de granotes i crancs, de posar balles per agafar ocells. En definitiva, un home feliç amb el seu dia a dia, que es basava en el lema "treballar per viure", que no pas "viure per treballar".

En Calau pobre al qual es refereix Nadal vivia al carrer de les Barraquetes, número 18. Per a comprendre millor el personatge dins del seu extens anecdotari podem destacar que en el transcurs d'un àpat en homenatge a la vellesa, el rector Mn. Xutglà li va dir amb ironia: "Nicolau, no ens veiem pas gaire sovint" a la qual cosa Calau li contestà: "és clar, com que vós no veniu mai al cafè". En Calau ric, que vivia al carrer de la Llet, número 25, era descendent del primer taper de Cassà, en Francesc Malavila i Marranxa, per part de l'àvia materna. Com a tot bon taper del segle XIX, li agradaven les caceres i les xefles, però era més emprenedor. En la compra de suro foraster, era un empresari arriscat, visitava sovint les "dehesas corcheras" extremenyas sense saber parlar castellà, per a poder vendre més taps i fer més gran el negoci. La coincidència de nom i cognom juntament amb aquesta visió completament oposada dels objectius de vida, en van determinar que, durant molts anys, fossin coneguts a Cassà com en Calau ric i en Calau pobre.

A la dreta de la imatge, en Calau pobre en una festa d'homenatge a la vellesa en els anys cinquanta (AMCS Col·lecció l'Abans de Cassà)

Per saber-ne més:

- *Nadal i Farreras Rafel: Quan en dèiem xampany.* Columna edicions, 2013.
- *Maymí i Rich, Josep: Josep Dalmàs, un model de gestió política. Col·lecció Història local Manel Tolosà i Surroca.* Ajuntament de Cassà 2015.
- *L'Abans: Cassà recull gràfic 1890/1965.* Editorial Efadós 2006
- *Hernández i Bagué: El món del suro.* Quadern de la Revista de Girona.

NÚMERO 13

MAQUETACIÓ: Quim Massa

EQUIP DE REDACCIÓ: X. Albertí, Q. Bosch,, Maria Caldas, M. Gener, D. Grau, Q. Massa, E. Mestres, C. Miquel, Q. Mundet, F.X.

Romero i M. D. Saura.

COL-LABORACIÓ: Editorial Gavarres, Cassà Digital, i *Llumiguia*

IMPRESSIÓ: Ducform

